

Hrvatska grančica

DVOJEZIČNO GLASILO HRVATA U RUMUNJSKOJ
PUBLICAȚIE BILINGVĂ A CROAȚILOR DIN ROMÂNIA

STR. / PAG. 4-5

DAN MATERINSKOG JEZIKA

STR. / PAG. 6-7

OLIMPIADA DE LIMBA CROATĂ

STR. / PAG. 9

STARE KARAŠEVSKE VODENICE

Dan materinskog jezika

Sretan i blagoslovljen Uskrs!
Sărbători Pascale binecuvântate!

www.zhr-ucr.ro

Emisije na hrvatskom jeziku pokušavaju obuhvatiti ono što je značajno u povijesti i životu hrvatske manjine na rumunjskom prostoru, naše tradicije, običaje i najvažnije događaje iz karaševske zajednice. Gledajte nas!

Svakog petka s početkom od 19:15, na frekvenciji 105,6 MHz Radio Ričice, emitira se naša emisija na hrvatskom jeziku. Slušajte nas!

U OVOM BROJU DONOSIMO / ÎN ACEST NUMĂR:

MEĐUNARODNI LIKOVNO-LITERARNI NATJEČAJ	STR. 3
DAN MATERINSKOG JEZIKA	STR. 4-5
OLIMPIADA DE LIMBA ȘI LITERATURA CROATĂ	STR. 6-7
LUNA MARTIE, LUNA EXAMENELOR NAȚIONALE	STR. 7
MOST PREKO RIJEKE KARAŠA	STR. 8
STARE KARAŠEVSKE VODENICE	STR. 9
JESU LI SE UGASILE GLAVNJE NA NAŠI OGNJIŠTA?	STR. 10
OZABLJAMO LI NAŠ TURVIN?	STR. 11
ŠPIJLA COMARNIC OTVORENA JE ZA TURISTE	STR. 12
ON JE ŽIV!	STR. 13
A DOUA PASIUNE!	STR. 14
SVJETSKI DAN DOWN SINDROMA	STR. 15

SVJETSKI DAN DOWN SINDROMA

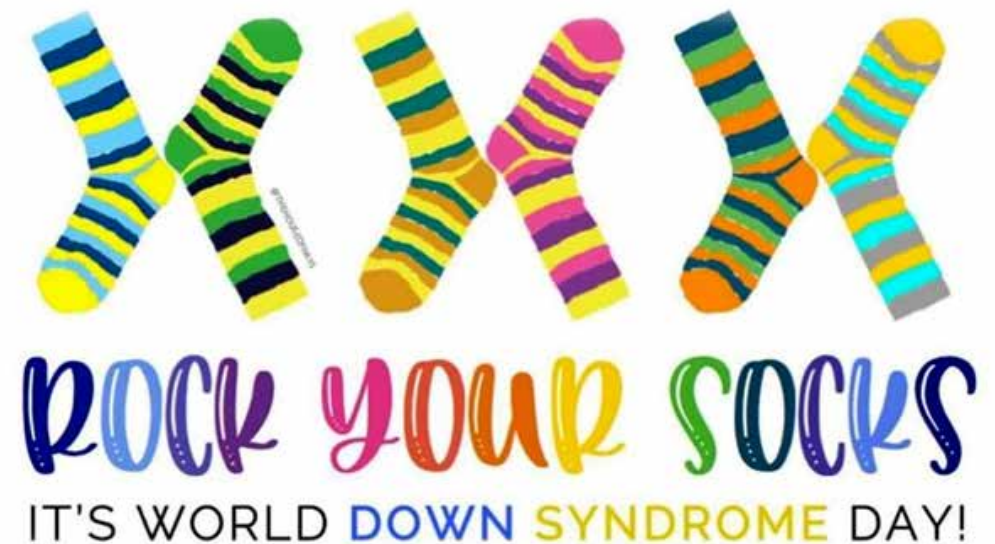
Jeste li znali da se svake godine 21. ožujka slavi Svjetski dan Sindroma Down (WSD)?

Ovaj datum ima jedno vrlo očito značenje: odabran je treći mjesec u godini zato što obilježava upravo jedinstvenost triplikacije (trisomije) 21. kromosoma koja uzrokuje ovaj sindrom. Po prvi put je ovaj dan proslavljen 2006. godine u Singapuru, a počevši od 2012. godine Ujedinjeni Narodi (ONU) službeno obilježavaju ovaj datum. Svrha ovog dana je pozvati sve države članice i druge međunarodne organizacije da podignu svijest i informiraju javnost o trisomiji 21.

Svjetski dan Down Sindroma nastao je da bi svi mi slavili život, te jednakost. Ovaj dan ima malo dublje značenje, baš po tome što je on nastao kako bismo podržali osobe s Downovim Sindromom, te jednakost: svi smo mi isti, pa bi zbog toga trebali imati ista prava, slobode i prilike.

Down Sindrom je kromosomska genetska bolest koja pogađa gotovo jedno od tisuću djece u svijetu. Sindrom je prvi put opisao 1866. godine britanski liječnik John Langdon Down, po kome je sindrom i dobio ime. Godine 1959. francuski pedijatar i genetičar Jerome Lejeune otkrio je da je Downov sindrom uzrokovan prisutnošću dodatnog kromosoma 21, što je rezultiralo s ukupno 47 kromosoma, u usporedbi s normalnih 46 kod ljudi. Dakle, kromosomski par 21 sadrži jedan dodatni. Upravo je taj višak, taj kromosom nazvan "kromosomom ljubavi". Downov je Sindrom poznat i kao trisomija 21. Stupanj invaliditeta razlikuje se od osobe do osobe i teško je u trenutku rođenja procijeniti kako će se manifestacija ove bolesti razvijati u budućnosti. Downov Sindrom je doživotno stanje. Budući da to nije bolest, nema lijeka.

Osobe s Downovim Sindromom imaju različite fizičke značajke i karakteristike, a iako je Downov Sindrom trajan, većina njih može, uz pravilnu njegu, voditi normalan i aktivan život. Osim specifičnih fizičkih značajki, osobe s DS-om

moгу se roditi s različitim urođenim manama i imaju povećan rizik od razvoja višestrukih zdravstvenih stanja tijekom života. Ljudi koji su rođeni s Down Sindromom razvijaju se sporo i zaustavljaju se prije nego što dostignu ono što se smatra normalnom intelektualnom zrelošću. Intelektualna poteškoća može biti blaga do umjerena. Djeca s Down Sindromom teže se razvijaju. Njihov govor se razvija kasnije i sporije nego u normalne djece i često je oštećen, pa se teže može razumjeti. Osobe sa DS-om su ipak vrlo nježne, pune su života, ljubazne, pružajući nam svakodnevno veliku dozu radosti, te prave čiste ljubavi.

Simbol Dana sindroma Down su šarene čarape. Zašto upravo šarene čarape? Kromosomi su strukture koje se nalaze u ljudskom biću i imaju malo čudniji oblik, pa ako ih pogledamo na mikroskop slični su šarenim čarapama. Nošenjem šarenih čarapa skreće se pozornost javnosti na potrebu uvažavanja različitosti, te na mogućnosti osoba s Down sindromom. Važno im je pružiti podršku kako bi se što bolje integrirale u društvo.

Svake godine odabrana je jedna tema za obilježavanje ovog dana, a za 2023. godinu tema je: "S nama, ne za nas", na ovaj način podržavajući se to da osobe s invaliditetom imaju pravo da se s njima postupa pošteno i imaju iste mogućnosti kao i svi ostali, radeći s drugima na poboljšanju svojih života.

Diana Catici

A DOUA PASIUNE!

Când nu sunt la pescuit s-au nu mă pot duce, atunci când sezonul este închis, îmi place să-mi petrec timpul liber în bucătărie, să gătesc aproape orice fel de mâncare și să încerc noi provocări în domeniul culinar.

Îmi plac provocările unor rețete noi dar, mai ales, îmi place foarte mult să improvizez spontan, din propria inițiativă și, bineînțeles, să deviez de la rețeta inițială. Cum sezonul la pescuitul păstrăvului în această perioadă a anului este închis, iar revizia și întreținerea ustensilelor de pescuit este făcută, în afară de a scrie câteva articole de pescuit și de a citi reviste și cărți cu specific pescăresc, nu prea îmi rămân multe lucruri de făcut în timpul liber. Așa că la sfârșitul lunii lui Mărțișor am mers la cea mai apropiată crescătorie de păstrăvi din zonă, de unde am cumpărat patru păstrăvi din specia fântânel de dimensiuni nu foarte mari, cam la 300-400 grame bucata, pe care am decis să-i pregătesc pentru cină. Iar ca rețetă culinară am ales una puțin neobișnuită, care ulterior s-a dovedit o foarte bună alegere și cu care fiecare membru al familiei a fost foarte mulțumit.

Înainte de a ajunge la păstrăvărie, am oprit la un Supermarket ca să cumpăr ceva fructe și legume, extrem de necesare pentru o asemenea rețetă. Ca ingrediente am folosit următoarele: lămâie, suc de roșii, unt, sare, piper, ciuperci, ardei gras, roșii chery (micuțe), pere, mere, portocale, ananas, ceapă, usturoi, dovlecei, pesmet, 2,3 linguri de miere de albine și mult suflet.

Începem prin a eviscera peștii cu un cuțit bine ascuțit lângă aripioara dorsală, după care scoatem măruntaiele, spălăm peștii cu apă rece, le dăm cu puțină sare și piper, după care îi punem la rece aproximativ două ore, timp în care pregătim legumele și fructele pentru umplutură, iar suc de portocale îl lăsăm la urmă, deoarece acesta se servește fierbinte. Curățăm legumele și fructele, după care le spălăm bine și le tăiem în cubulețe cât mai mici, le

punem într-o tigaie cu puțin unt sau untdelemn și le lăsăm la foc mediu cam 30 minute. După ce sunt gata le punem la răcit, iar apoi adăugăm 1, 2 ouă și amestecăm cu grijă. La final adăugăm pesmetul după care amestecăm încet și cu o foarte mare grijă pentru a nu distruge fructele și legumele. După ce totul este gata, umplem peștii cu aceasta și îi punem la cuptor la 180/200 C° timp de 45/60 de minute.

În tot acest timp pregătim sosul de portocale, care este foarte simplu, iar ca și ingrediente am folosit următoarele: zahăr brun, două pahare suc proaspăt de portocală, 1,2 linguriță de coajă rasă de portocală și câteva cubulețe de unt. Punem suc de portocale într-un recipient de dimensiuni potrivite la încălzit pe foc mediu, după care adăugăm zahărul brun și coajă rasă de portocală, amestecând continuu până când totul se omogenizează și se îngroașă puțin. După ce este gata se ia de pe foc și

se servește fierbinte. În cazul rețetei mele de azi, sosul de portocale îl servim fierbinte într-o farfurie mare, în care adăugăm un păstrăv scos din cuptor și umplut cu toate bunătățile pe care le-am enumerat adineauri și, bineînțeles, după gust, un mujdei de usturoi și o mămliguță făcută din făină de mălai sau cartofi natur.

Știu că rețeta nu este una foarte simplă, dar nici foarte complicată nu este, eu am gătit după această rețetă de foarte mulți ani și de foarte multe ori. Secretul la această rețetă este obligația ca peștele pe care-l pregătim să fie foarte proaspăt și necongelat, iar restul gustului vine de la sine.

Celor care se încumetă să încerce această rețetă, nu-mi rămâne nimic altceva de făcut decât să le urez spor la treabă și poftă bună!

Petru Miloș

MEĐUNARODNI LIKOVNO-LITERARNI NATJEČAJ

Na ovogodišnji Međunarodni likovno-literarni natječaj Iserlohn –Essen – Rovinj – Karlovac – Jajce 2023. godine na temu "Drvo/ mudrost-znanje-križ-stablo" u organizaciji umjetnika iz Iserlohna, Ankice i Ante Karačić, stiglo je više od tisuću i petsto radova iz 150 škola od 200 nastavnika iz 10 zemalja.

Međunarodni likovni natječaj 2023. raspisan je za djecu Hrvata u iseljeništvu i djecu iz Hrvatske u dobi od 1. do 8. razreda osnovne škole.

Izložba učeničkih radova održat će se u Njemačkoj, Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini pod pokroviteljstvom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatske matice iseljenika, a u suradnji s internetskim portalom Hrvatski Glas Berlin, Maticom hrvatskom za Ruhrsko područje, Osnovnom školom V. Nazor Rovinj, Osnovnom školom Dubovac Karlovac i Osnovnom školom 13. rujan Jajce.

U Gradskoj galeriji Iserlohn sve je radove pomno pregledao žiri u sastavu: dr. Reinhard Veit, direktor umjetničke škole, Reiner Danne, direktor gradske galerije i Cirmelija Merkl redaktor u IKZ te su potom odlučili o najboljima.

Naši učenici sudjelovali su i ove godine u likovnom djelu natječaja te su izradili maštovite i zanimljive radove na zadanu temu. Svojim kvalitetnim radom Luka-Kristijan Ghera osvojio je drugo mjesto

u kategoriji učenika od 1. do 4. razreda. Lukin rad je mentorirala njegova učiteljica Aida Borcescu.

Marosul Andrei Nicola (mentorica Vlasić Maria) i Lazarac Lukas Marian (mentorica Muselin Maria), učenici iz Osnovne škole Lupak, Taranu Michael (mentorica Ana Filca), te Filca Maria (mentorica Borcescu Aida), učenici Dvojezične Rumunjsko-Hrvatske Gimnazije iz Karaševa su u grupi djece koji su nagrađeni četvrtim mjestom.

U kategoriji likovnih radova učenika od 5. do 8. razreda, pod umjetničkim vodstvom učiteljice Andree Fechite, 3. mjesto zauzeli su Adrijan Tincul i Dejana Bogdan, učenici 5. i 6. razreda Dvojezične Gimnazije iz Karaševa. Pod mentorstvom profesorice Busca Mariana Florentina, Mateo Nikolas, učenik Osnovne škole Lupak, osvojio je 4. mjesto u kategoriji djece od 5. do 8. razreda.

Ovom prilikom čestitamo našim učenicama i njihovim nastavnicima na postignutim rezultatima i osvojenim nagradama!

Lina Stroescu

DAN MATERINSKOG JEZIKA

Jezik je oblik ljudske kreativnosti, a materinski jezik reflektira vezu između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Učenje materinskog jezika kao i njegova uporaba u svakodnevnoj komunikaciji doprinosi očuvanju identiteta svake etničke skupine.

Dan materinskog jezika obilježen je 17.03.2023. godine u dvorani Amfiteatar Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj. O materinskome jeziku su govorili Slobodan Gera, predsjednik ZHR-a i profesori hrvatskog jezika, a počast karaševskom govoru dali su i brojni učenici iz karaševskih škola prisutni na proslavi.

Svima je vama opće poznato da je Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje pokrenuo posebnu manifestaciju nazvanu Mjesec hrvatskog jezika, od 21. veljače kada se inače slavi Međunarodni dan materinskoga jezika u svijetu, pa sve do 17. ožujka, to jest danas, na dan objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika iz 1967. godine.

Predsjednik ZHR-a Slobodan Gera je na otvaranju manifestacije poželio dobrodošlicu i zahvalio na sudjelovanju svim prisutnima, a u svom je govoru naglasio, između ostalog, da je materinski jezik naše veliko bogatstvo jer je jezik naše pismenosti, kulture i identiteta i moramo stoga stalno i iznova podizati razinu svijesti o važnosti očuvanja tog temeljnog elementa našega identiteta:

„Danas je svečani trenutak za našu hrvatsku manjinu iz Rumunjske, a to je događaj koji se obilježava i u našoj domovini Hrvatskoj. Isto kao i prošle godine, danas smo se okupili svi zajedno u Zajedništvu kako bismo proslavili Dan hrvatskog materinskog jezika!

Ako se dobro sjećate, i prošle smo godine u isto vrijeme, 17. ožujka, na inicijativi Zajedništva Hrvata, ovdje proslavili obilježavanje 55. Deklaracije. S ovom proslavom želimo istaknuti važnost očuvanja materinskog jezika ali i očuvanje karaševskohrvatskog govora naših predaka, ove godine pod sloganom „Hrvatski jezik naših majki i naše djece“. Mjesec hrvatskog jezika logično zaokružuje važnu činjenicu o promoviranju i očuvanju hrvatskog materinskog jezika – jezika naše pismenosti, kulture i identiteta.

Čestitam svima koji sudjelujete na ovoj kulturnoj manifestaciji i svima koji ste sudjelovali na županijskoj fazi Olimpijade hrvatskoga jezika te

ON JE ŽIV!

Isus je uskrsnuo, prvi u povijesti svijeta.

On nije oživio poput Lazara, nego je njegovo tijelo uskrslo, a to znači preobraženo, oslobođeno od raspadanja, smrti i bolesti. Isus, dakle, nije oživio da živi negdje na zemlji. Time se ne bi dogodilo ništa novo u ljudskoj povijesti i u prirodi. On je preobrazio ljudsku narav, otvorio vrata za preobrazbu čitave prirode, svakog čovjeka, cijelog čovječanstva ljudske povijesti.

To znači da je oduzeo mogućnost da pakao, Sotona, grijeh i smrt imaju vlast nad čovjekom. Čovjek, dakle, ima izlaz, ima spas, može se osloboditi patnje, masakriranja, smrti, ubijanja i nepravde. Neprijatelj, smrt, grijeh, đavao, mrak i patnja su pobijeđeni.

Uskrs ne znači da je Isus nekamo otišao od nas. On je upravo ostao među nama. No, on nije prisutan na naš, tjelesni način, on ne zauzima neki prostor nego istovremeno zauzima sve prostore, čitav je kod svakog čovjeka, istovremeno na nebu i na zemlji.

On sjedi zdesna Bogu, a to znači da kao čovjek ima svu vlast nad nebom i nad zemljom. On je i na zemlji, kroz službenike Crkve dijeli sakramente, propovijeda, čini nas dionicima svoga uskrsnuća i dijeli nam svoju baštinu, upravlja Crkvom i ljudskom poviješću.

Uskrs je stvarnost koja u nama živi i želi se u nama razviti. Tek Uskrs pokazuje kako veličanstvenu perspektivu i život u izobilju ima čovjek. Stoga Uskrs treba slaviti. Taj dan treba i najbolje odijelo, imati najbolja jela i pića, najbolje ukasiti svoj dom. Sve oko nas bi nas trebalo podsjećati da nismo podložni smrti, raspadanju, umiranju i zlu, da nijedan neprijatelj čovjeka i čovječanstva nema vlast nad nama, da smo uvijek u Božjoj ruci i da je konačna pobjeda naša.

Posljednju riječ ima Uskrs. Novo nebo i nova zemlja čeka na nas, gdje će neprijatelj biti pobijeđen, gdje će vidjeti uzaludnost svojih protučovječanskih napora, gdje će vidjeti da je prevaren i da se jedino nije isplatilo činiti zlo.

Uskrs govori svakom patniku da izdrži svoj Veliki petak i Veliku subotu, govori ranjeniku da se ne boji, jer će dobiti svoje ruke i noge, svoje oči i usta, govori svakom gubitniku radi pravde i slobode da će dobiti svega u izobilju.

Zbog Uskrsa nema besmislenih života, nema izgubljenog vremena ni izgubljenih radosti, nema želja i čežnji koje neće biti ispunjene. Sve naše čežnje su ispred nas i odlaze u ispunjenje i život bez kraja. Tu pobjedu treba čestitati.

Pružimo si ruke i zaželimo da svaki od nas sretno uđe u Uskrs. To je jedina nada, jedino što ne smijemo promašiti. Aleluja je danas poklik koji najviše odzvanja i ori se crkvom i svijetom. On znači: »Slavite Gospodina«. To je poziv da kličemo, da podignemo svoj glas i svoje srce i reknemo Bogu hvala što smo smjeli biti ljudi, jer živimo vječno.

Što Bog sve nije učinio za tebe?

Stvorio te, otkupio i vodi te u nezamislivu baštinu života koji nikada ne može prestati. Radost koja nema kraja. Ljubav u kojoj ćeš plivati i koju ćeš moći dijeliti svima.

Dr. theol. Davor Lucacela

ŠPILJA COMARNIC OTVORENA JE ZA TURISTE

Jedna od najljepših i najdivljih špilja u Banatu od ovog tjedna ponovno je otvorena za turiste!

Riječ je o špilji Comarnic. Komarnička špilja je jedna od najvećih špilja u Banatu u Rumunjskoj.

Do sada poznate galerije i dvorane ukupne su dužine 5229 m. Galerije špilje Comarnic strukturirane su na tri razine. Trajno aktivna razina je ona kroz koju trenutno protječe potok Ponicovala, a privremeno aktivna razina je ona privremeno presijecana vodom s galerijama s malim brzacima i slapovima. Špilja je masovnog karaktera, sastoji se od monumentalnih dvorana i velikih stalagmita.

13.00 - 15.00 i 15.30 - 17.30 sati. Posjet se plaća, a cijena od ove sezone iznosi 20 leja za odrasle i 10 leja za djecu, učenike i studente.

Za posjet špilji potrebna je primjerena obuća i odjeća za planinu.

Lina Stroescu

Folklorni ansambl „Karaševska Zora“

Ako želiš naučiti tajne karaševskog narodnog plesa, upoznati nove ljude, vidjeti nova mjesta u državi i u inozemstvu i da se lijepo zabaviš, onda te očekujemo u našem ansamblu.

Kontakti:
Zoran Giurgiulena - 0770157162
Ivan Belcea - 0749330736
E-mail: cers.zhrucr@gmail.com

Prema izjavi predstavnika nacionalnog parka Semenice - Cheile Carașului, posjetitelji organizirani u grupi od najmanje pet ljudi imaju osiguran vodič tijekom vikenda, u subotu i nedjelju. Tijekom tjedna, od ponedjeljka do petka, da bi mogli koristiti usluge vodiča, turisti moraju podnijeti zahtjev najmanje 24 sata prije posjeta.

„Od 1. travnja do 1. studenog špilja Comarnic ponovno se otvara za turiste, pa ih čekamo da uživaju u ljepotama podzemlja. Skrećemo pozornost turistima da je važno da se posjet špilji najavi 48 ili najmanje 24 sata unaprijed, jer turistima osiguravamo stalnog vodiča samo vikendom. Tijekom tjedna, turisti mogu imati vodiča samo na zahtjev“, rekao je Nicolae Ifca, direktor Nacionalnog parka Semenice-Cheile Carașului. Raspored posjeta komarničkoj špilji je od ponedjeljka do nedjelje, u vremenskom intervalu -10.30 - 12.30,

vam želim puno uspjeha na nacionalnoj fazi Olimpijade hrvatskog jezika“!

Od nastavnika prisutnih na kulturnoj manifestaciji spomenuo bih prof. Alinu Mištoju, ravnateljicu Dvojezične gimnazije u Karaševu, prof. Mariju Dogariu, prof. Milenu Bajku, prof. Marjana B. Lucacelu, vlč. Milana Simu, uč. Mikolu Žigmula, odg. Mariju Kedu, uč. Aidu Borcescu, uč. Mariju Vlasić, uč. Mariju Muselin i učiteljicu Anu Filku, glavnu inspektoricu za manjine u Karaš-severinskoj županiji.

Materinski jezik jedno je od naših najdragocjenijih dobara. I ne samo zato što smo ga naslijedili od najdražih ljudi u našim životima, već zato što nas materinski jezik sve definira, karakterizira i predstavlja. Samo govoreći ga i trajno pazeći na njega možemo se osjećati ravnopravnima. I doista, učenici iz svih karaševskih škola su za vrijeme proslave pazili karaševski jezik i govorili su ga, bilo recitirajući pjesme lupačkog pjesnika Milje Šere, bilo vlastite pjesme ili tekstove pod raznim lijepim naslovima o jeziku kao što su „Moj jezik“, „Lijep je naš jezik“, „Moj materinski jezik“, „Hrvatski jezik“, „Karaševski jezik“ ili pak „Moj najdraži jezik“. U pročitanim stihovima i ulomcima na karaševskom govoru glavni protagonisti manifestacije izrazili su zapravo vlastite stavove o materinskom jeziku te naglasili važnost očuvanja jezične raznolikosti u svijetu, jedno od najvažnijih bogatstava prošlosti, kulture i identiteta čovječanstva. U pročitanim stihovima progovorila je zapravo ljuvav i poštovanje mladih sudionika manifestacije prema materinskom jeziku i činjenica da bez jezika ne bismo niti postojali kao narod. Materinski jezik je blago prema kojem se svaki čovjek mora odnositi s ljubavlju i poštovanjem, poručili su najmlađi sudionici kulturne manifestacije i zaključili da je Rumunjska model interkulturalnosti i skladnog suživota nacionalnih manjina s većinskim narodom.

Pismolektoric hrvatskog jezika pri Sveučilištu u Bukureštu Marije Lackić pročitala je Marija Beul, referentica za obrazovanje pri Zajedništvu Hrvata u Rumunjskoj. U pismu uvažene profesorice se ističe, između ostalog, kako je naš materinski jezik zapravo veza i spona, odnosno most između generacija, onih prije nas i onih koji dolaze iza nas. Mi govorimo jezikom kojim govore stanovnici jedne od najljepših država Europe, bogate kulture, u kojoj dosta nas provodi divna ljeta i upravo je na nama da taj most čuvamo i gradimo dalje, da bi ga mogli prenijeti sljedećim generacijama. „Materinski nam je jezik i jezik naših prvih molitvica, jezik na kojem molimo, jezik kojim govorimo i molbe upućujemo Majci Božjoj kada hodočastimo u Mariju Radnu i Mariju Čiklovu“, naglasila je na kraju prof. Marija Lackić.

Učiteljica Ana Filka je na samom kraju kulturnog događaja svim prisutnima uručila zahvalnicu za sudjelovanje na svečanoj priredbi povodom „Dana Hrvatskog materinskog jezika održanog ove godine pod geslom Hrvatski jezik naših majki i naše djece“. I opet na samom kraju, i mi zahvaljujemo najiskrenije svima koji su sudjelovali u promicanju materinskog jezika i multikulturalnosti, kao i cijeloj karaševskoj zajednici koja već stoljećima govori, gaji i promiče karaševski materinski jezik, ovaj naš stari idiom hrvatskog književnog jezika.

Ivan Dobra

OLIMPIADA DE LIMBA ȘI LITERATURA CROATĂ -FAZA JUDEȚEANĂ

Sâmbătă, 11 martie 2013, la Liceul Bilingv Româno-Croat din Carașova din județul Caraș-Severin s-a desfășurat Olimpiada de Limba și literatura croată -faza județeană, la care au participat elevii croați din comuna Carașova și comuna Lupac.

La primele ore ale dimineții, toți elevii și-au îndreptat pașii către Liceul Bilingv, unitatea de învățământ care a găzduit competiția școlară. Acolo au fost întâmpinați de către Comisia de supraveghere formată din înv. Jigmul Nicolae și educatoarea Cheda Maria, și de către Comisia de organizare din care au făcut parte prof. Belciu Petru, inspector școlar general adjunct, înv. Filca Ana, inspector școlar pentru Minorități naționale, prof. Lucacela G. Marian și prof. Miștoiu Alina, director la Liceul Bilingv.

La Olimpiadă au participat 19 elevi, 5 elevi de la Școala Gimnazială Lupac, 2 elevi de la Școala Gimnazială Clocotici și 12 elevi de la Liceul Bilingv din Carașova. Olimpiada de Limba și literatura croată este

o competiție care urmărește stimularea dezvoltării competențelor de comunicare în limba maternă, a creativității elevilor, a modului de abordare a temelor și originalitate.

Și în acest an, Olimpiada s-a adresat elevilor din clasele gimnaziale (VII-VIII) și liceale (IX-XII), capabili de performanță la această disciplină. Durata probei pentru etapa județeană a fost de două ore pentru clasele gimnaziale și trei ore pentru clasele liceale, începând din momentul în care s-a încheiat distribuția subiectelor fiecărui elev. Ca și până în prezent, elevii au fost nevoiți să scrie o lucrare formată din trei părți: partea de gramatică, literatură și redactarea unei compuneri sau eseu. Potrivit Comisiei de evaluare, formată din prof.

Lucacela B. Marian și prof. Dogariu Maria, lucrările elevilor au fost foarte bune, ei dovedind originalitate și creativitate în scrierile prezentate. Din cei 19 participanți la concurs, s-au calificat 16 elevi pentru faza următoare, cea națională, a Olimpiadei de Limba și literatură croată,

Numele și prenumele	Clasa	Unitatea școlară	Premiul	Nota finală	Profesorul pregătitor
Mita Miriana	IX	Liceul Bilingv Româno-Croat Carașova	Premiul I	9.50	Dogariu Maria
Țăran Milița Daniela	X	Liceul Bilingv Româno-Croat Carașova	Premiul II	8.50	Miștoiu Alina
Tincul Ana-Maria	XI	Liceul Bilingv Româno-Croat Carașova	Mențiune	8.00	Miștoiu Alina
Turkalj Mateja	XI	Liceul Bilingv Româno-Croat Carașova	Premiul I	9.00	Miștoiu Alina
Filca M. Mihai	XII	Liceul Bilingv Româno-Croat Carașova	Mențiune	8.00	Miștoiu Alina

ODZABLJAMO LI NAŠ TURVIN?

Lijepo je bilo ovih dana gledati na Facebook-u slike s obilježavanja Dana materinskog jezika u Karaševu.

Mislim da je učenicima, učiteljima, ZHR-u, a vjerujem i svima onima koji prate naše novine bilo drago vidjeti ovu akciju koja je, eto, zaživjela u našem kraju. Dan posvećen materinkom jeziku, kako bi nekad rekli naši stari, našem turvinu. Ova stara riječ, mađarskog porijekla törveny, jer, jel tako, znamo da je Banat, pokrajina u kojem su njemački i mađarski bili nekada jezici škole, obrazovanja. Ova riječ često se čuje kod naših roditelja i baka i djedova:

-Smo se proturvinili prid Crkvom!

-Trebalo da se turvinim s tobom!; - Učera su turvinili za boj!

No, mladima je ta riječ pomalo nepoznata. A da je ne bi zaboravili moramo je koristiti u govoru. Jer ova riječ mađarskog porijekla, nosi u sebi i priče o našoj prošlosti, o našoj povijesti kroz stoljeća, o našem suživotu s drugim manjinama. Svaka riječ koja nije slavenskog porijekla priča je za sebe. Izuzmimo ovdje rumunjske riječi kojih je najviše jer živimo u rumunjskom okruženju i utjecaj je posve razumljiv.

No, ono što bi nas trebalo natjerati na razmišljanje je da unatoč nekadašnjim, također teškim vremenima u svakom pogledu, naši su stari sačuvali svoj govor, jezik. Jer upravo je jezik možda, ako ne čak i najvažniji element identiteta. U više smo navrata pisali o opasnosti gubitka našeg govora, a time i identiteta. I ponavljat ćemo to barem jednom godišnje, kada obilježavamo Dan materinskog jezika, znači ovog mjeseca.

Veliki je paradoks, sada kada imamo sva prava zajamčena zakonima, kada imamo škole u kojima se predaje materinski jezik, kada imamo udžbenike na materinskom jeziku, kada imamo svoje novine, mi nekako ustupamo i sve ga manje govorimo. U

donjoj pjesmi, našeg Milje Šere, pronašli smo upravo riječ turvin, ali i pjesnički opisane razloge, ili neke od njih, ne-govorenja materinskim jezikom.

Pjesma br. 77

**U inostranstvu, rob sam bil
krvošni novci, rukami da zaradim,...
moj turvin, lagano sam odzabil
a novci, odoše kako dim!
Livade i salaši su propali
i sve je pusto, rastu trnje,...
zaludu mi se žena fali
če sad nosi zlatne brnje!
U Nimačkoj mladost mi uvenula
zaludu mukom skupil sam blago,...
cela familija tamo se krenula
nemam u životu ništa što mi drago!**

I još jedna njegova pjesma, kao proročanstvo:

**Po svetu pajtaši se potvriše
sve nas žalost sad proklinja...
moja duša, sama uzdiše
što nam učini ova tudjina!
Za bolji život, tako zvani
ne smo pajtaši što smo bili...
sudbina zlatam ni kani
sve lepe uspomene smo odzabili!
Propadoše naše mlade godine
a starost sve po jako ni plaši...
gde ste pajtaši moji, rodbine,
kad tudjini, sad ste robijaši!**

Bilo nam drago ili ne, ove pjesme kao da su prorokovale ono što se događa u našem kraju. A divan je naš kraj, obdaren šumama, poljima, rijekama, blagim bregovima. I malim muzejima na otvorenom, našim salašima. Neki od tih su još uvijek živi, i ljeti pružaju ladovinu, a zimi toplinu svojim gazdama koji obrađuju voćnjake i njive. Na njihovim ognjištima, glavne ješte gore. Turvin se naš još čuje. I možda će ona čežnja koja većinu onih koji su napustili naš kraj povremeno hvata (što na rumunjskom kažu: dorul de casa) natjerati na povratak barem neke od naših. Tad će naš materinski jezik, naš dragi govor, turvin, kako vam drago da ga nazivate, doživjeti renesansu, preporod.

Maria Lațchici

JESU LI SE UGASILE GLAVNJE NA NAŠI OGNJIŠTA?

U školi u Lupaku, petak, vrijeme Korizme. Profesor Lukačela s učenicima čitaju i razgovaraju o pjesmama o rodnome kraju koje je napisao rođeni Lupačan, Milja Šera.

Dogovaramo i tekstove za nadolazeće obilježavanja Dana materinskog jezika u Karaševu, u prostorijama ZHR-a.

Učenici lijepo čitaju, ponegdje im pomažemo naglase riječi onako kako su stari naši naglašavali i izgovarali riječi, a i objašnjavamo neke obične riječi koje sadašnje generacije ne poznaju: ognjište, glavnja, prijevaju. Neke od tih smo riječi našli u donjoj pjesmi, kao i u drugim pjesmama, Milje Šere:

**Donesal mi vetar žalne vesti
otuda, iz olovnog inostranstva,...
pijem, želim sve do nesvesti
trgujem krunu starog carstva;**

**I sve po jako ostareva šuma
čekam žalan da se vrnem naši,...
popi sam, po jenu čašu ruma
da ne vidim kako priopadaju salaši;**

**Sve je pusto u livada stari
ne čuje se brus na železnoj kosi,...
zagubiše se ognjišta u maglovitoj pari
zadnji vetar samo žalost donosi!**

Utvrđujemo, nažalost, da neke riječi učenici više neznaju. I ne možemo ih kriviti. Jer nemaju ih više odakle čuti. Na primjer, ognjišta. Ognjište je bilo mjesto na kojem se ložila vatra, toga više skoro pa nema, možda samo tamo gdje ima još poneka stara kuća ili gdje se još običava peći kruh ili druga tradicionalna jela. S ognjištem je povezana i riječ glavnja. Glavnja je komad drveta koje još nije izgorio, koji polako gori na ognjištu.

Nostalgiczna i simpatična je riječ prijevaju. Značenje te riječi znao je samo jedan učenik, iz Ravnika. I lijepo je objasnio kako mara prijeva u štali.

Ovdje smo naveli samo tri riječi, ali moramo znati da je svaka riječ važna za leksik našeg govora. I kako bismo ih očuvali moramo ih koristiti. Inače, riječ po riječ i govor neprimjetno nestaje, što

zbog negovorenja što zbog naizgled neobjašnjive pretjerane uporabe rumunjskog jezika. A gubljenje svog materinskog jezika je gubitak najvažnijeg elementa identiteta. I nema drugog rješenja, samo govorenje, jer jezik je živ organizam. U stalnom pokretu.

Vratimo se nakratko na naslov ovog članka i zapitajmo se: gase li se glavnje na naši ognjišta? Sudeći po nepoznavanju samih riječi i po stvarnom dimu koji izlazi kroz dimnjake kuća naših sela nije teško zaključiti da, nažalost, polako se gase. Redom. I za kraj pitanje upućeno svim našim čitateljima: obzirom da je sve prolazno, i da svi idemo u istom smjeru, je li vrijedno, je li ispravno, ljudski i kršćanski, ostaviti da se naša ognjišta ugase, a s njima i naša sela?

Ako osjećate da imate odgovor na ovo pitanje, a mislite da bi mogao objasniti i opravdati ovaj egzodus iz naših mjesta, slobodno nam ga dostavite na email adresu redakcije: hgredactia@gmail.com. Imajte na umu da ima vrijednosti koje se ne mogu platiti novcem. A to su nama ostavili naši stari i toliko je vrijedno da se ne može platiti ničim materijalnim.

Maria Lațchici

etapă ce se va desfășura în perioada 4-7 mai 2023, la Botoșani.

Elevii care s-au remarcat la faza județeană a Olimpiadei de Limba și Literatură croată maternă sunt:

Numele și prenumele	Clasa	Unitatea școlară	Premiul	Nota finală	Profesorul pregătitor
Filca Iadranca Anca	VII	Liceul Bilingv Româno-Croat Carașova	Premiul I	9.50	Dogariu Maria
Birta Nikolas Deian	VII	Școala Gimnazială Clocotici	Premiul II	9.40	Lucacela B. Marian
Banac Bojica-Bianca	VII	Școala Gimnazială Lupac	Premiul III	8.40	Lucacela G. Marian
Filca Patricia Beatrice	VIII	Școala Gimnazială Lupac	Premiul I	9.50	Lucacela G. Marian
Stoica Alessia	VIII	Liceul Bilingv Româno-Croat Carașova	Premiul II	8.80	Miștoiu Alina
Bunea Petronela Banac Bianca	VIII	Școala Gimnazială Lupac	Premiul III	8.40	Lucacela G. Marian

Lina Stroescu

LUNA MARTIE, LUNA EXAMENELOR NAȚIONALE

Luna martie pentru elevii de gimnaziu și de liceu din țara noastră, este și luna simulării examenelor naționale. Aceste simulări sunt menite să-i pregătească pentru probele pe care le vor susține în această vară.

Primii care și-au verificat cunoștințele pentru probele scrise au fost elevii de clasa a VIII-a, fiind urmați de cei de clasa a XII-a. Simularea Evaluării Naționale a debutat luni, pe 20 martie, cu proba la Limba și literatura română, iar marți, 21 martie, a avut loc proba scrisă la Matematică. Conform datelor Ministerului Educației, peste 13.600 de elevi de clasa a VIII-a au absentat la proba de Matematică, echivalentul a 524 de clase cu 26 de copii. Potrivit calendarului oficial, miercuri, 22 martie, elevii de clasa a VIII-a care studiază într-una din limbile minorităților naționale au susținut proba la limba maternă. Corespunzător informațiilor furnizate de către inspectoratele școlare județene au fost prezenți 10.056 de elevi din cei peste 10.900 de elevi (aparținând minorităților naționale care au urmat cursurile gimnaziale în limba maternă), înscriși în clasa a VIII-a la începutul acestui an școlar.

Luni, 27 martie, au început și simulările pentru Bacalaureat, cu prima proba scrisă, cea la Limba și literatura română, urmată a doua zi de proba obligatorie a profilului, iar miercuri a avut loc proba la alegere a profilului și a specializării. Ultima probă, cea la Limba și literatura modernă s-a desfășurat pe 30 martie. În Caraș-Severin au fost pregătite 27 de centre de examen unde sunt 2.032 de elevi – 1.511 elevi de clasa a XII-a și 522 de elevi de clasa a XIII-a.

„La Liceul Bilingv Româno-Croat din Carașova s-au prezentat la simulările din acest an 16 elevi, 9 din 11 elevi de clasa a VIII-a și 7 din 8 elevi de clasa a XII-a. Nu s-au înregistrat situații care să ducă la eliminarea vreunui candidat din sală.” ne-a declarat directoarea instituției, Alina Miștoiu.

Rezultatele au fost anunțate în clase de către profesori sau diriginte și au fost analizate la nivelul fiecărei unități de învățământ prin discuții individuale cu elevii, dezbateri la nivelul clasei, ședințe cu părinții, precum și la nivelul consiliului profesoral în vederea adoptării unor măsuri adecvate pentru îmbunătățirea performanțelor școlare. De obicei, subiectele la simulare au un grad de dificultate un pic mai mare, tocmai pentru a stimula elevii să se pregătească mai bine pentru examenele de la vară. Notele obținute de elevi nu se vor contesta și nu vor fi trecute în catalog decât dacă elevii doresc acest lucru și fac în acest sens o cerere scrisă.

Lina Stroescu

MOST PREKO RIJEKE KARAŠA

Sudeći po dinamici kojom se izvode radovi, vjerojatno ćemo i ove godine propustiti inauguraciju najvećeg, najkompleksnijeg i najgrandioznijeg građevinskog pothvata koji bi od 2018. godine trebao biti napravljen u Karaševu.

Riječ je, dakako, o mostu preko rijeke Karaša, o mostu svih mostova, o mostu čiji dovršetak nestrpljivo očekuje cijelo Karaševu. Po osobnoj procjeni, most je dugačak 20 metara, sigurno ne više od 30 metara, ali za projektante i izvođače radova to je toliko veliki građevinski izazov da ga nisu uspjeli svladati ni u ove pet godine otkako se ovaj most pokušava završiti. Ne znam da li se pomicanjem rokova za dovršetak radova podigla i cijena izgradnje pa da objekt postane dvostruko skuplji. O ovome čudu građevinskog inženjerskog pisali smo još jednom, 2021. godine, nakon što je bila spojena moderna struktura mosta, a sada moramo priznati da smo s tom prilikom bili previše optimisti: „U očekivanju završnih radova kojima, istini za volju, nit-

ko nikako ne nazire kraj, neumorna ekipa graditelja našega mosta svaki dan je na licu mjesta, bagerist tvrtke koja izvodi radove već je davno skrenuo tok rijeke Karaša, a trenutno stalno nešto kopa u okolici i ispod nedavno spojene konstrukcije. To bi bili glavni razlozi zbog kojih vjerujemo da će i naš most biti gotov negdje do kraja 2022. godine.”

S mostom je sve u redu, uvjeravaju nas neumorni izvođači radova koji svaki dan na mostu nešto rade ali on još uvijek nije pušten u promet ni do dana današnjeg, osim za neke neustrašive pješake. U zaključku, ovaj most je pravi karaševski most, rađen je dugo, skupo, loše i još uvijek nije izgrađen.

Pelješki most je već davno pušten u promet

Podsjetimo naše čitatelje da je Pelješki most, koji spaja najjužniji dio Hrvatske sa ostatkom države, službeno otvoren za promet u oba smjera 26. srpnja 2022. godine. Most je jedan od najvećih projekata u Evropskoj uniji, a njegova izgradnja započela je iste godine kada je započela izgradnja ovoga našeg mosta u Karaševu. Pelješki most je dug 2,4 kilometra, visok 55 metara i širok 23,6 metara. Ima dvije vozne trake i jednu zaustavnu liniju u svakome smjeru, a s obzirom na to da je velikim dijelom financiran iz sredstava Europske unije, za sve građane je besplatan. Za njegovu izgradnju bilo je potrebno gotovo 70.000

tisuću tona čelika i isto toliko betona. Vožnja iz pravca Splita prema Dubrovniku prethodno je podrazumjevala prolaz kroz Neum, jedini grad u BiH koji izlazi na Jadran, što je značilo da se prolazilo i kroz dva granična prelaza. Zahvaljujući Pelješkom mostu to će se zaobići, jer on spaja Komarnu, mesto na kopnenoj strani Hrvatske, a u blizini granice sa BiH, i Brijest, grad na poluostrvu Pelješac.

Izgradnja Pelješkog mosta je započela 30. srpnja 2018., a glavni izvođač radova bila je Kineska korporacija za puteve i mostove, čiji su radnici imali nešto drugačiji tempo rada od ovih naših u Karaševu.

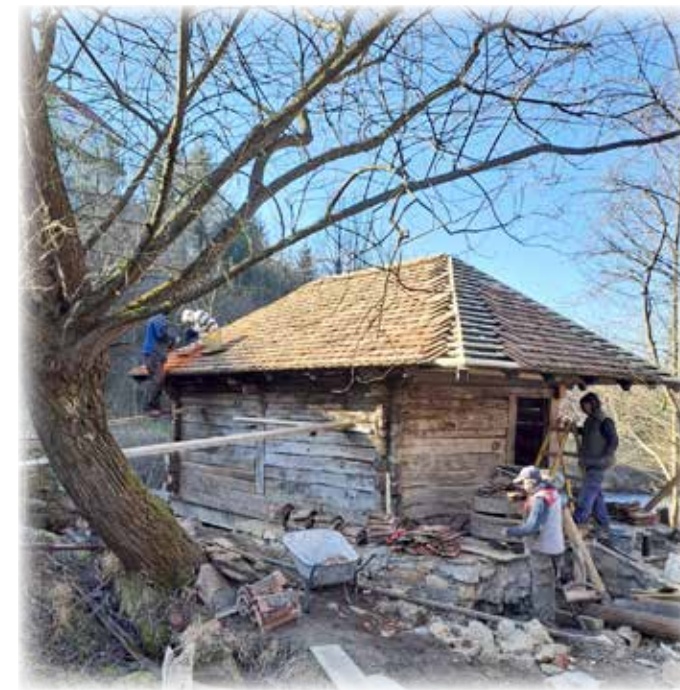
Ivan Dobra

STARE KARAŠEVSKKE VODENICE

D onju pjesmu je napisao pokojni Petar Kalina iz Karaševa i ona se ne ističe nekom osobitom književnom vrijednošću, ali iznosi neke povijesne podatke od velikog interesa za karaševsku pajednicu, posebice za žitelje Karaševa, od čovjeka koji je veći dio života proveo u Prolazu te svjedočio i drugačijim događajima od onih poznatih sadašnjoj generaciji.

U Prolazu stara vodenica

*U Prolazu vodenica bila,
Prolažanjam brašno je činila.
Voda na žlijeb teče, karika se obrće,
Kamen brašno opuđa,
Prolažanjam nije vodenica tuđa.
Oj, vodenico, zašto si se izgubila?
Ti si nama dobra bila.
Naronjena je vodenična jeruga,
Prolažanjam ostala tuga.
Tamo ostadoše dva kamena
Ta je vodenična uspomena!*

Vodenica iz Prolaza napravljena je 1880. godine, a radila do 1953, a iz pjesmice još doznajemo, između ostalog, da je jeruga kojom je prolazila voda da bi pokrenula vodenički kamen već davno naronjena, a kao uspomena na staru vodenicu iz Prolaza još uvijek stoje dva velika kamena na mjestu gdje je bila izgrađena vodenica.

Hvale vrijedna je odluka karaševskog kneza Petra Bogdana i karaševskog Mjesnog vijeća prema kojoj karaševska općina novčano podržava obnovu starih vodenica iz Karaševa. Nakon što je nedavno obnovljena tzv. vodenica kod Gere, na velikom sokaku u Karaševu, u mjesecu ožujku ove godine je bila sanirana i Velika vodenica koja se nalazi na samom ulasku u prirodni rezervat Kanjona rijeke Karaša iz Nacionalnog parka Semenice-Cheile Carașului. Obje vodenice je sanirala građevinska ekipa elitnog majstora Martina Šumarka, isti onaj majstor koji je prošle godine bespriječno obnovio i krov crkve Marijina uznesenja u Karaševu. Pri-

likom rekonstrukcije nije promjenjen autentični izgled vodenica, one izgledaju onako kako su nekad bile, sve dok ih nije počelo ugrizati vrijeme. Pored egzistencijalnog i povijesnog značaja, obje obnovljene vodenice, a pogotovo vodenica na ulasku u prirodni rezervat, mogu imati veliki značaj i u okviru seoskog turizma. Velika vodenica je zapravo jedina od tri vodenice iz Gurgutega koja je uspjela preživjeti ugriz vremena i propadanje. Bila je izgrađena 1883. godine, bar tako stoji zapisano na jednoj unutarnjoj drvenoj gredi, a prema onima koji su je koristili, Velika vodenica je uvijek davala najkvalitetnije i najsitnije brašno upravo zbog starog i posebnog mehanizma funkcioniranja. Danas izgleda ljepše nego ikada.

Ivan Dobra